

ים ומילים – האם המרחק מחבר או מפריד ביניהם

על הכנס הספרותי הבינלאומי הראשון והשני בהונגריה

מאת: מנחם מ' פאלק

בהונגריה נערך בקיץ האחרון כנס בינלאומי שני, והמשורר מנחם מ' פאלק השתתף בו כנציג ישראל. הכנס כלל מפגשים ספרותיים וגם סיורים בבודפשט. בתוך המפגש העסיקה את כולם חידת החתול מאו. מדוע? מתברר שהספרות והעניינים ברומו של עולם לא יכלו להשכיח את דמותו הכריזמתית של החתול מאו שלקח חלק בכנס הראשון. וגם אם הכנס היה רב משמעות לכולם, לא פחות משמעותית הייתה היעדרותו ההפגנתית של החתול בכנס השני ...

פרק 1: חכנס הראשון בשנת 2008

בקיץ 2008 נפל דבר בהונגריה. למעשה האירוע החל להירקם שנה קודם לכן, כאשר המשורר והמתרגם ההונגרי ארון גאל הקים את הקרן א.ה. או. א.ס. (E.O.S.), קרן לאירועים ופעולות תרבות וספרות בינלאומיות.

אחת הפעולות הראשונות של הקרן הייתה ליזום כנס ספרותי בינלאומי, בנושא "ימים ומילים", הראשון מסוגו בהונגריה. כנס זה התקיים בראשית אוגוסט 2008 והוזמנו אליו משוררים וסופרים מרומניה, קטלוניה, איטליה, גרמניה, רוסיה, סרביה, מולדובה ואני, עבדכם הנאמן מישראל.

פסטיבל שירה זה התקיים בעיירה פִּילִישְׁפָּאלוּ (Pilisjászfalu), עיירה ירוקה, הרחוקה רק כעשרים וחמישה קילומטרים מבודפשט, בירת הונגריה.

בסיס האירוח היה ביתו של המשורר אָרוֹן גָּאָל ו"העזר כנגדו" הייתה אשתו המדהימה מְגִדִי (מְגִדְלֵנָה). יש להזכיר כאן, שהמארח שלנו הוא בעל תואר האצולה "פְּרוֹן", ומבורך בסבלנות בלתי נלאית, ובעל נימוסים, שרק ברון יכול להתברך בהם.

היה זה בית בן שלוש קומות כנראה. ה"כנראה" נובע מכך שארכיטקטונית בעיצוב הפנימי שלו הוא בנוי בצורה הדומה לספיראלה, כך שלמרות שהיו בו כעשרה חדרים ויותר, הדיירים לא הפריעו זה לזה. כאשר האנשים רצו להיות יחד, ירדו לחצר הרחבה והמרוצפת בחלקה, שהייתה מרוהטת בכיסאות ובשולחנות.

מסביב לחצר הייתה גינה ענקית משופעת בעצי פרי למיניהם. על הכול שמר חתול שחור ויפה, מָאוּ, שהקפיד להגן על הטריטוריה שלו ובעיקר על "כיסאו המלכותי".

יחד עם זאת, יש שמועה המספרת, שמאז תום הכנס, החתול מחפש את המשוררים ונוהג להיעצר במיוחד בחדרו של כותב שורות אלו ושואל כשדמעות בעיניו: "איפה הדוד מנחם"?

תמונה קבוצתית של המשתתפים בקדמת הקולג' העתיק בבודפשט:

למעלה: מָאֵה פְּסִיצ' (סרביה, רעייתו של המשורר זֹרְן פְּסִיצ')
 שורה שניה מימין לשמאל: נִיקִיטָה דְּנִילוֹב (רומניה),
 תחתיהם מימין לשמאל אָרוֹן גָּאֵל (הונגריה), סְרֶגֶיִי פִירוֹקוֹב (רוסיה), ז'וֹסֶף מְרִיָּה סְלָה נְדוֹרָה (קטלוניה), אִיפֶגְנִי סְטֶפֶנוֹב
 (רוסיה)
 תחתיהם מימין לשמאל: מְרִיָּה סְלֵטִיצ'י (מולדובה), בּוֹנוֹמוֹ מְרִיסְטָה (איטליה), מְנַחֵם מ' פֶּאֶלֶק (ישראל), מִיכָאֵלָה אֶלְבוֹ (רומניה),
 דָן אֶנְגֵ'לְסְקוֹ (רומניה), זֹרְן סִיגְמָה סִיגְמָה (סרביה)

מהבית יצאנו בבקרים לערים שונות, להתארח, פעם בבית העירייה, פעם בקולג' עתיק ופעם בביתו של בעל רשת שידור בלוויין, שם חתמנו, כל המשוררים, על קיר הבית ולאחר מכן התראיינו.

באחד הערבים אף התארחנו בקפה רוֹדִין, קפה-אומנות, שסביבו מתפתח מרכז אומנותי רב-היקף. אבן הפינה למקום הובאה מסקנדינביה (שבדיה) ועליה חרוטים שמות המשוררים של הכנס הנוכחי, שבו לקחתי חלק.

מנחם מ' פאלק ליד אבן הפינה הנושאת את שמות המשוררים המשתתפים. האבן מוצגת ופתחה פארק אומנות ליד קפה רוֹדִין – בית קפה אומנותי, המארח אומנים בתחום הציור, פיסול, מוסיקה וספרות

כמו כן ביקרנו בבירה הציורית של הונגריה, בודפשט, על גדות הדנובה, ובמקומות נוספים.

החוויה אם כן, הייתה ייחודית לא רק להונגריה אלא גם לנו, ואפשרה ליצור מגע אנושי וספרותי עם האדמה ההונגרית.

אך מה שאפיון עוד יותר את האירוע היה המגע האנושי החם, שנוצר מן הרגע הראשון שפגשנו את ארון ורעייתו היפה אשר קיבלו את פנינו בחום, וכן מן המפגש עם כל חבר וחבר מהקבוצה, מרגע הגיעו, דבר שהוכיח שמילים אכן מקשרות גם מעבר לימים, והצדיק את שם הכנס כ- "ימים ומילים". לא פלא שחמישה ימים היו זמן קצר מדי, והפרידה אכזרית וקשה.

אך כצפוי, הקשר בין חלק מאיתנו נמשך באמצעות המיילים, וכך גם נודע לנו, שכעשרה ימים לאחר הסיום, פורסמו קרוב לשמונה מאות ידיעות בכלי התקשורת השונים, בהונגריה ומדינות אחרות באירופה, על המפגש המיוחד הזה.

ובעניין זה אי-אפשר לסיים מבלי להזכיר, במידת גאווה לא קטנה, שבכל כלי תקשורת בו הוזכרנו ופורטו המדינות או שמות המשתתפים, שמי וציון מקום בווי - ירושלים - ישראל היו הראשונים ברשימה.

אכן היה זה כנס חדשני, וכמוצר לוואי שלו, זכתה אף ישראל לנחת רוח לרגעים אחדים.

ואין טוב למסיים את תאור הכנס הראשון מאשר בשיר ארספואטי של המארח המיוחד, ארון גאל:

מלים קרועות

מאת: ארון גאל

תרגום: מנחם מ' פאלק

אם אין דבר שִׁנְצִילָנִי, רק המלים
אם גם אלו לא, אם את עצמך
אם את מחזיקה אותי מעל דמותך
אם לא מערבֵּלֶת הַבֶּקֶר שְׁמַתְחַתֵּינוּ
אם החבוק שֶׁלְךָ מְמִיס אוֹתִי לְתוֹכְךָ
אם בְּתוֹךְ חֵיה מְכַבֶּדֶת
אם אֵינְנִי מִי שֶׁהֵיִתִי, אם אֶהְיֶה מִי שְׁאֵת.
אם תַּחֲזֹר בְּאַחֲרֵי-הַצֶּהֳרָיִם שְׁלִי
אם יֵשׁ בְּסֵל שְׁלֶךְ אֶשְׁכּוֹל עֲנָבִים
אם מְצוּיָה מְחֻצֵית כֶּכֶר לֶחֶם
אם אין לי דָּבָר אַחֵר לְתֵת לְךָ בְּתִמוּחָה
אם רק הַשִּׁיר, רק עֵתֶק הַמְּלִים שְׁלִי
אם מְלִים אֵלוּ, הַקְּרוּעוֹת
אם תְּמִיד מְלִים
אם עֲנָרוֹן
אם, אם

פרק 2: הכנס השני בשנת 2010

בשנת 2010, בין הארבעה לחודש אוגוסט לשמונה בו, התקיים הכנס הבינלאומי השני מטעם הקרן א.א.אס. (E.O.S.) קרן לאירועים ופעולות תרבות וספרות בינלאומיות, בשיתוף הוצאת הספרים אמון, מבודפשט - הונגריה.

הפסטיבל התקיים בעיר בודפשט ובערים הסמוכות סֶנְטֵנְדְרֶה (Sentendre) וְאֶסְטֶרְגֹּם (Esztergom). גם כנס שני זה אורגן על ידי ארון ומגדי גאל ונתמך על-ידי מתן חסויות פרטיות. ארון גאל, כזכור, הוא נשיא קרן א. או. אס EOS ומגדי הוא מנכ"ל הוצאת הספרים "אָמוֹן", בודפשט.

המשוררים המשתתפים בפסטיבל השירה הנוכחי הגיעו הפעם מסרביה, בולגריה, ישראל, רוסיה, רומניה וכמובן הונגריה.

אחת ההופעות הראשונות שלנו הייתה בחצר מטופחת ביותר, בבית מהודר המשמש מספר אנשי ונסות עסקים מרחבי הונגריה והשוכן ברובע היהודי הישן של בודפשט. שם אנו קראנו את השירים שלנו בשפת המקור והשחקן ההונגרי הנודע רוֹפֶרְט גֶרְגֵ'לי Gergely Robert קרא אותם בהונגרית, כפי שרק שחקן מסוגל לקרוא. המשוררת הלן סוראגן דוואיר מאירלנד קראה את שירה בגלית עתיקה ובאנגלית, המשורר זורן פסיץ' סיגמה קרא את שירו בסרבית, המשוררת והשדרנית ורוניקה באלאז' הרומניה קראה ברומנית, המשוררת נלי פיגולבה קראה בבולגרית, והמשורר והפרופסור איפגני סטפנוב קרא ברוסית.

אני כמובן קראתי בעברית וקריאתי זכתה לעניין רב, עקב התייחסות האורחים בכבוד רב ל"שפה העתיקה" עברית.

בתום הקריאה התקיים קוקטייל ובמהלכו חילקנו ספרים גדושי הקדשות, וממני בקשו האורחים הקדשות באותיות המוזרות, האותיות העבריות. השיחות קלחו באנגלית, רומנית ולפעמים בהונגרית, עם מעט עזרה מארון ורעייתו.

קבוצת המשוררים בכנס השני באוגוסט 2010 בבית העירייה של אֶסְטֶרְגֹּם:
מאחור מימין לשמאל: מגדי גאל (המארחת מהונגריה), זורן סיגמה פֶּסיץ' (סרביה), מֵאֵה פֶּסיץ' (אשתו של זוראן סיגמה) איפגני סטפנוב (רוסיה) וְהֵלֶן סוֹרָאגֵן דוֹוַיֵּאָר (אירלנד)
שורה קדמית מימין לשמאל: דִּימְנָה מֵיטְבֶה (בולגריה), אָרוֹן גָּאֵל (המארח מהונגריה), נְלִי פִיגוֹלְבֶה (בולגריה), דר' פֶּרְנֵץ דִּיץ ראש עיריית סֶנְטֵנְדְרֶה, וְרוֹנִיקָה בָּאֵלָאז' (רומניה), מנחם מ' פאלק (ישראל), יודית קון, אשתו של סגן ראש עיריית סֶנְטֵנְדְרֶה וְשָׁפֶה קון סגן ראש העיריה

מוקדם יותר התארחנו בספרייתו של הרב הראשי של בודפשט, דר' רוֹפֶרְט פְּרוֹוִילֵךְ Dr' Robert Frölich, הספרייה של הרבנות הצבאית בבודפשט והשקנו שם שני הספרים שנכתבו על ידי חברי הקבוצה. אני עבדכם הנאמן, הצגתי את הספר "השבת הכבוד האבוד של מאו (עשרים ואחד תרגומים ומקור). הבסיס לספר זה נכתב בכנס הראשון וכולל מבוא ואירועי היום, שבו נכתב השיר על החתול מאו, שיר שזכה

מאז ל- 21 תרגומים ב- 20 שפות (ערבית, סינית, בורמזית, פרסית, אידיש, ספרדית, קטלונית, אנגלית, צרפתית, רומנית, הונגרית, מקדונית, פולנית, הולנדית, סרבית, רוסית – שני תרגומים, פורטוגזית, איטלקית, גרמנית, ואלבנית). ומאז חזרתי ארצה תורגם השיר אף לאמהרית. בימים הקרובים יתווספו גם תרגומים לגלית (אירית עתיקה) ולבולגרית.

שיחה בבית העירייה של סנטנדרה, מימין לשמאל: המשורר והמתרגם, מארגן הכנס ארון גאל, יודית קון - רעית סגן ראש העיר ומנהלת ביה"ס התיכון המקומי, המשורר וסגן יו"ר אגודת הסופרים העבריים במדינת ישראל, מנחם מ' פאלק ודר' פרנץ דיץ (ראש עיריית סנטנדרה)

ורוניקה באלאז' Veronica Balaj, המשוררת והשדרנית הרומנית, אשר זכתה לתרגומים בינלאומיים לספריה, השיקה את ספר שיריה הדו-לשוני (רומנית-הונגרית) "פירואט על קביים".

אביא כאן שיר אחד ממספר שירים מספר זה שתורגמו על-ידי.

ספור מתנועע

מאת: ורוניקה באלאז'
תרגום: מנחם מ' פאלק

יחד
אני ומספר מלאכים
שלידיים
כמו נשמותי
ישובים
על ארבת הבית
מוגנים
מהבשורות הרעות
מצל
הצמחה
שקצצה באור הירח;
האש כבתה
כאשר,
יורקים את הלחה
בעיני להבות האש
הכאב החמוץ
משעמום,
מידי פעם
שהקנו
בנהר העמק

וְשָׁאֲלֵנוּ עֲצָמֵנוּ
 אֵיךְ זֶה שְׂאִינָנוּ מוֹצָאִים
 אֶת הַדֶּרֶךְ
 לְאֶרֶץ הַחַלּוּמוֹת
 רַק הַזְרִיחוֹת
 לֹא נִעְלְמוּ
 וּבְכֹל זֹאת יֵשׁ לָהֶן
 מְמָדִים שְׂמוּרִים וְסְדוּרִים
 לֹא בְרוּרִים
 בְּעֵינֵינוּ
 עֵינֵי זָאבִים חוֹשְׁפֵי שָׁנִים
 שֶׁלִּדְיוֹת בְּלֶבֶד
 מוֹזִילִים דָּמָעָה
 כְּמוֹ הַחַיִּים
 וְזוֹכְרִים
 לְהַשְׁתַּחֲוֹת.

מתוך "פירוט על קביים" עמ' 79

כישראלי אני חייב להזכיר את הביקור בבית הכנסת הגדול בבודפשט. בית כנסת זה, אחד הידועים והמפוארים ביותר באירופה, עדות לחיי המסורת התוססים שהיו שם בטרם השואה. הוא הנמצא כמובן ברובע היהודי, היה הומה אדם. סובבו שם בעניין רב קבוצות תיירים מארצות שונות מכל העולם, מדריכים העושים מלאכתם בנאמנות ומתארים את המסורת היהודית ואת ההתרחשויות ההיסטוריות, בעיקר מימי מלחמת העולם השנייה.

ביציאה מבית הכנסת, בחצרו, עוברים דרך בית עלמין עתיק יומין, הכולל מצבות אפילו מימי הביניים. בית עלמין זה, אינו משוחזר ושמור דיו, לטעמי, אך מחוצה לו, ישנו אתר הנצחה מודרני, ייחודי, לנספים בשואה. האתר כולל פסל של "הערבה בוכייה", ועל כל ענף בו עלים, וכל עלה נושא עליו שם של יהודי שנספה בשואה, אלפי עלים – אלפי שמות. מאחוריו פסל נוסף בצורת ויטראז' ובתחתיתו אבן הנושאת שמות חסידי אומות העולם, שהצילו יהודים.

"הערבה הבוכייה", פסל לזיכרון נספי השואה, מאחורי בית הכנסת הגדול של בודפשט

וכמו שקורה לכל ישראלי הנוסע לחו"ל, בתוך בית הכנסת פגשתי עובדת שפרשה מהמשרד בו אני עובד.

עוד ראינו בבודפשט את רחוב האקדמיות השונות, רחוב בניני האומנות ובהם בית האופרה ע"ש פרנץ ליסט המלחין ההונגרי הידוע, וכמובן פסלים המפוזרים בכל העיר של משוררים וסופרים הונגרים ובהם סנדור פטופי, המשורר הלאומי ההונגרי הידוע ביותר, שנפטר עוד בטרם הגיעו לגיל 27.

בעיר האומנותית סנטאנדרה בקרנו ברחובותיה הציוריים ופגשנו את ראש העיר וסגנו באולם הכנסים של העירייה בטקס מרשים בו חולקו תעודות "הצטיינות באומנות בינלאומית". משם פנינו להסרת הלוט מעל לאבן בה נחרטו שמות המשתתפים בפארק האומנותי של קפה רודין. בקפה זה השתתפנו בקריאת שירים ובשיחה עם המארחים, בעלת הקפה, אריקה קאניו ודניאל יונאש, ששניהם נתנו חסות לחלק מאירועי הכנס. בשיחתי איתם גילו עניין רב בחיים בישראל, במנהגי הכשרות ונושאים דומים. כאן המקום לציין שדניאל יונאש הוא יהודי, שפתח חנות ראשונה מסוגה בבודפשט, של מוצרים כשרים, וחלקם מיובאים מישראל.

תצלום מימין: האבן שפוסלה בידי הפסל לזיוש פאפ ועליה נחרטו שמות המשתתפים, בקפה רודין

תצלום משמאל: בתוך קפה רודן, משמאל לימין: מאיה פסיץ' (סרביה), אריקה קניו (בעלת קפה רודין ותומכת נלהבת של אומנות), דניאל יונאש (עומד) תומך אומנות ובעל החנות הכשרה בבודפשט, מגדי גאל (עומדת, רעיתו של ארון גאל ומנכ"לית הוצאת הספרים "אמון), ורוניקה באלאז' (רומניה, יושבת לבושה בסודר אדום) והלן דוואייר (אירלנד, יושבת).

ביום האחרון של הכנס עצמו ביקרנו בכנסיה הביזנטית הגדולה בהונגריה, כנסיה בה הוכתר המלך סטפאן הראשון. לאחר מכן ארח אותנו אונטאל ביהורי, בעל תחנת טלוויזיה בכבלים, לפיקניק בביתו על ראש הר המשקיף על העירייה אסטרגום ועל הדנובה העוברת בה. בנוף ציורי זה, הלן דוואייר, איפגני סטפאנוב ואנוכי התראינו לתחנת הטלוויזיה של המארח.

כמו בכנס הקודם התארחנו בביתו המקסים של ארון מגדי גאל, ובחצרם, אנו המשוררים, סיכמנו מספר שיתופי פעולה, לצד כתיבת שירים, או ביצוע תרגומים בהשפעת הנוף הפסטורלי וחתולים שחורים ומנומרים, יורשי החתול מאו המפורסם מהכנס הראשון אשר נטש בינתיים את הבית אך לפניכן מילא אותו בתשעת יורשיו. אך קורותיו וקורת יורשיו יפורטו במהדורה השלישית של הספר "השבת הכבוד האבוד של מאו".

עטיפת המדורה השנייה של הספר של מנחם מ' פאלק על הכנס הראשון ושירו של מאן, מקור ו- 21 תרגומים

לסיום אני חייב לציין את האירוח ההונגרי הלבבי האופייני של ארון ומגדי השקיעו זמן רב בהכנות ואנרגיה בקיום הפסטיבל, ובו בזמן נתנו לנו טעימות מהתרבות ההונגרית העשירה ומנהגי התושבים גם יחד.

אני מצפה בקוצר רוח לסוף אוקטובר שנה זו, שבה יתארחו המשורר והמתרגם ארון גל ורעייתו בביתי, ומקווה להכיר להם חלקים נכבדים מהנוף והחיים בישראל.